

Teresa Pascual

**Dilluns
de poesia
a l'Arts
Santa
Mònica**

**Presentació
de Neus Aguado**

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

SANTAMÒNICA

Teresa Pascual

Presentació de Neus Aguado

Dilluns de poesia a l'Arts Santa Mònica

Neus Aguado (Argentina, 1955) és poeta i narradora, llicenciada en Art Dramàtic i en Ciències de la Informació, amb una llarga trajectòria com a periodista cultural. És autora de *Paseo Presébita* (1982), *Juego cautivo* (1986), *Ginebra en bruma rosa* (1989), *Paciencia y barajar* (1990), *Aldebarán* (2000), *Intimidad de la fiebre* (2005) i *Tal vez el Tigre* (2014). En català ha editat crítica literària, antologies i assaig. Alguns dels seus contes i poemes han estat traduïts i consten en antologies de diversos països.

Teresa Pascual, escriure com a missió secreta

Neus Aguado

“Decir *libertad* o *verdad* y referir esas palabras al mundo en que vivimos o no vivimos es decir una mentira. No lo es cuando se las atribuye a la poesía: lugar donde todo es posible.”

Alejandra Pizarnik

Teresa Pascual ha buscat noves formes de manifestar-se, d'influir, de decidir i d'acompanyar la poesia. Assisteix a l'escenari on es produeix el desordre, la inutilitat i la derrota i el descriu amb una estètica de la transcendència. Molts dels seus poemes ens impacten com una ràfega, com imatges fotogràfiques i/o pictòriques. Alguns poemes fins i tot ens recorden l'escola de pintura valenciana del segle XVII, la fórmula del clarobscur, els violents contrastos de llum i d'ombra. Contràriament al que pugui semblar pel que acabo de dir, Teresa Pascual sap molt bé, com deia Emily Dickinson, que ser poeta és ser un ferro roent, o sigui, fins a esdevenir llum, i també sap, com la poeta nord-americana, que la penetrant lucidesa és tan intensa que pot resultar insuportable.

Al llarg de la literatura mediterrània clàssica, des d'Homer, és freqüent trobar el mar com a *locus amoenus*,

però Teresa Pascual renova aquest tòpic literari i alhora recrea una nova mitificació entorn dels homes i les dones de la mar, inquireix als que en saben l'hermètic alfabet de les aigües. Els poemes inspirats en el seu pare, que era pescador, són d'una estranya i colpidora bellesa; apareixen, especialment, en *El temps en ordre* (2002) i en *València Nord* (2014), on el poema "Seguies els senyals de les muntanyes" posseeix el ritme imperturbable dels millors versos de la literatura actual. Tot i que el mar ja era molt present a *Les hores*, publicat el 1988.

El mar líric de Pascual s'ha anat metamorfosant i omplint de significats i signes diversos en el transcurs dels anys. A *Rebel·lió de la sal* (2008) la poeta parlarà explícitament de l'*art antic de la mar* en l'esplèndid i concís poema "Art de la llum", aquesta antiga art de pesca que utilitzava son pare i que consisteix a equipar l'embarcació amb potents llums per atraure les sardines. La llum que travessa la seva producció poètica serveix no tan sols per encegar-nos, com si fóssim vulgars sardines esmaperdudes, sinó també per ajudar-nos a transcendir els moments més esgotadors. La recerca de la llum és un dels camins espirituals i poètics més inabastables.

L'autora ha anat bastint, amb poemes breus, una poètica que esdevé una mena de resum vital de l'escriptura; poètica feta amb poderosa mà d'orfebre al llarg de dècades. El seu últim llibre publicat, *València Nord*, conté volgutament moltes poètiques. Les petites poètiques funcionen com a salvació, com a transformació, com a precisió del moment, i, de sobte, penso en la pregunta: on som quan som en el món?

La veritat, etern tema filosòfic, que emergeix una vegada més a la seva obra, a *València Nord*. I és com si la poeta de Gandia li respongués —a la manera de les querelles filosòfiques— a Ingeborg Bachmann, escriptora que ha traduït de l'alemany al català. A hores d'ara, la poesia de Pascual també ha estat traduïda a l'alemany. Cal recordar que el llibre *Curriculum vitae* (1996), d'una gran maduresa estilística, està dedicat a l'esmentada escriptora austríaca i duu el mateix títol que un poema de Bachmann.

Potser, com pensava Hanna Arendt, cal recuperar el valor de la paraula poètica i tenir clar que el *logos* no és veritat ni falsedat, sinó significat.

El temps té també una importància remarcable en aquest poemari, i es pot dir que el temps és un leitmotiv de la poesia de Pascual. Al poema “La nit al llarg dels braços” els dos versos de la segona estrofa pertanyen, en homenatge, a Maria-Mercè Marçal, si bé passats pel sedàs de la variant valenciana: “No plores per mi, mare, / plora amb mi”. Aquí es tracta d'un temps que abocarà a la pèrdua física.

El llibre, editat fa tretze anys, *El temps en ordre* és el que millor mostra i demostra la profunditat de la seva veu poètica, altament recognoscible. Com el seu nom indica, és una mena de reflexió a propòsit del temps i el seu transcurs que gairebé sempre és memòria del passat. Inclou la recerca metafísica de la veritat, a la manera de Zambrano i d'Ingeborg Bachmann. I a la vegada vindica la indefinició com a forma de definir-se. I aquests pensaments tan nítids transmeten, a més a més, una sensació molt física, molt material.

Rima lleugera i ritme profund es conjuminen en els poemaris. La cerca d'un saber altre lligada també a una poètica de la musicalitat i de l'oralitat, sobretot en *Curriculum vitae*, *Rebel·lió de la sal*, *El temps en ordre*, o com a l'últim poema del llibre *Arena* (1992): "Els teus llavis em tornen a l'arena", d'una potència indiscutible, i on la utilització de la paràstasi i de l'anàfora resulta modèlica, així com el ritme —quasi algebraic— que vehicula tota la seva producció poètica.

Com he dit, la poesia de Teresa Pascual és una poesia d'una gran oralitat, on, de vegades, trobem versos semblants als d'una obra de teatre i que ens proporcionen la catarsi consegüent, així al poema "Frag mich warum", on interpel·la la seva mare, darrere de l'escenografia de la guerra i la postguerra franquista, plena de por i 'cues impossibles', una de les postguerres més llargues i crues d'Europa. A aquest poema li escau el que va escriure la poeta entorn de la *imago* materna a l'assaig, editat el 2010, *Bachmann-Marçal: una forma de mort*: "I entre les dones condemnades al silenci destaca de forma especial la mare, la seua mudesa, tant en Marçal com en Bachmann", i més endavant diu: "La mudesa de la mare (...) s'interpreta com el símbol de la història femenina del silenci".

En relació amb el nexa mare-filla és imperiós esmentar el llibre inspirat en la mort de la mare i dedicat a ella, *Rebel·lió de la sal*, on la pèrdua esdevé un personatge quotidià i on la sal apareix d'una manera més explícita, tot i que és sempre un element important de la seva poesia. A *Rebel·lió de la sal* hi ha una volguda ascési for-

mal, perfilada pel vers breu i l'espai en blanc, cosa que també passa a *València Nord*: s'ha de remarcar que l'aspecte formal del llibre és sempre d'una gran pulcritud visual. Una de les citacions d'aquest llibre, la del poema "La voluntat de dir", pertany a Clarice Lispector: "I aleshores adoro..."; es tracta concretament de les últimes paraules del llibre *La passió segons G. H.* Vull especificar que el paràgraf sencer diu: "El món no depenia de mi; aquesta era la confiança a què havia arribat: el món no depenia de mi, i no comprenc el que dic, mai! Mai més comprendré el que digui. Doncs com podré parlar sense que la paraula menteixi per mi? Com podré dir, si no tímidament: la vida m'és? La vida m'és, i no comprenc el que dic. I llavors adoro...".

Perquè en aquestes paraules de Clarice Lispector es concentren algunes de les obsessions de la poeta Teresa Pascual: la veritat o no-veritat del dir, la comprensió o no-comprensió del dir, la responsabilitat envers el món, en definitiva, la missió secreta de l'existència, que diria Lispector. Escriure com a missió secreta. Un cop assolida la missió, res és més generós que l'acte de lliurar-la, publicar-la, perquè es pugui sadollar paraula a paraula, espai a espai, la lluminosa saviesa del ser, saviesa gestada en el matràs alquímic i el seu foc secret.

Barcelona, setembre de 2015

Poètica

Teresa Pascual

(Poemes de *València Nord*, 2014)

Clar sobre obscur,
l'escriptura,
una impressió d'oi
sobre l'espai
posat al límit.

Un jo que pren
per testimoni
el món que manifesta
haver mirat
amb garanties.

I aquest recel del món.

Escriure:
la voluntat de ser
el clam.

Sobre quina part és
la més injusta del silenci,
fins i tot sobre quina
seria la part justa,
escriure.

Trobar el punt exacte
entre la veu i el crit,
calcular la distància
que s'aproxima al to
entre el perill i el far,
assegurar el pols
que encara la mudesa.

*La veritat és exigible
a l'home,*
li és exigible,
amb quin consol?

L'hem escrit,
el dolor;
l'hem exposat,
el retornem.

L'hem assistit,
per dins;
l'hem acostat,
reconegut.

Prop del cos
reprenen confiança
les paraules.

Ens acullen,
dispensen de la pèrdua;
indulgents,
acosten l'impossible.

Escriure sobre això,
comptar les síl·labes
i saber que sempre
en falta una,
haver entés
la falta,
desprendre's.

Soltar la corda,
precisar cada nuc,
assegurar
des de la part de dins
el lloc on som,
escriure.

Teresa Pascual

Poemes

Dilluns de poesia a l'Arts Santa Mònica

A la mesura de les teues coses
he disposat la casa, les parets,
el color de taronja de la cuina,
el pilar cara-vista del saló.
He obert les finestres i la mar
ha matisat les línies de l'aigua
sense saber la sal que commovia
i abatia les ones en l'arena –
tota la sal fixada a la mesura,
a la teua mesura de les coses,
al silenci de sal, al vent de sal,
a la sal de la pell de les paraules...
He disposat la casa, les parets,
cada verd dels xiprers i tots els pins,
tots els dolors dels dies sense llum,
cada pam de l'espai que tu no ocupes
on la teua mesura es desdibuixa.

(De *Rebel·lió de la sal*)

Et torne a donar el silenci imperfecte
del cos que tu has resseguit amb la boca,
has pres, desfet, partit, desmesurat,
tan diferent al que a la nit d'octubre
vas advertir amb la poca vergonya
d'entrar sense permís en els seus ulls.
Torne a donar-te el cos i prenc del teu
l'imperatiu, la indefensió, la set,
torne a les mans que han decidit forçar
les màximes raons de la prudència.

(De Rebel·lió de la sal)

FRAG MICH WARUM

Pregunta'm el perquè d'aquell acord
que ens va tancar a tu dins, a mi dins
de les parets d'aquesta casa nostra,
pregunta-m'ho ara que retrobem,
mare, les claus de tantes inquietuds.
Res no han resolt els anys que ens han portat,
a tu, a esperar darrere la persiana,
a mi, a arribar sempre tard a les coses,
i aquella fam que has heretat d'un temps
de por, de guerra i cues impossibles,
se t'ha instal·lat als ulls i ja no és fam
i ni tan sols és por, mare, què és?

(D'El temps en ordre)

El teu cos no és sal i és la sal
com no és pa tampoc i és el pa
que ara s'ha partit en dos i menje
sacrílega, santament, sacrifici,
eucaristia de la nit oberta.

No és casa el teu cos i és la casa
que podria habitar-se sense llums,
els ciris grocs encesos, olors grogues,
temps ferit sense culpa, sense origen,
altar sense condemna, eucaristia.

(De *Curriculum vitae*)

I encara vols que et sorprenguen les coses
que dia a dia vas deixant arrere,
que et sorprenguen paraules o silencis,
que et sorprenga la llum o la foscor.

I encara vols sentir en cada pas
l'esguard tranquil i sòlid d'altres ulls,
com si el temps s'aturara en cada gest,
com si el temps fóra teu i fóra llarg.

Vols caminar i vols que els teus camins
porten la mar oberta als dos costats,
que el vent del nord no et gele mai la cara

quan vas al nord i ja no pots tornar-te'n.
I encara vols que et sorprenguen els vespres,
aquests vespres de foc per les muntanyes.

(De *Les hores*)

Els teus llavis em tornen a l'arena,
a la mar de vinagre, a l'arena,
a la sal del teu cos inacabat,
a l'enigma profund entre els corrents,
a la por d'un desig sense fronteres,
a la por i a l'arena els teus llavis,
a l'immòbil matí sense sorolls,
a l'abisme incert de les escales.
Els teus llavis em tornen a les coses,
a les coses em tornen, a l'arena,
a la pols de les coses sobre els dies,
a l'arena els teus llavis, a l'arena,
al costum que voldria ser de tu,
a l'arena de dacsà, a l'arena.

(D'*Arena*)

TEORIA DE LES IDEES

Allò que hi ha de soledat als hòmens,
l'única i la mateixa soledat
que hem sabut repetir com una Forma
definitiva, plena, previsible,
l'única, la mateixa i immutable
que ha entès com habitar-nos entre l'ordre
més piadós, més inquiet, més inequívoc,
tan absurd com la mateixa i única
Forma de persistir entre les coses.
Allò que s'ha obstinat a fer que el vespre
tinga el color del desconsol més íntim,
l'única, la mateixa que acompanya,
amb la mort de la llum, la llum del dia.

(D'El temps en ordre)

Hem arribat a sentir fins i tot
el brandar sigil·lós de les palmeres,
l'hem pogut dir, descriure, explicar,
contar a quines hores a quina llum
modulava els matisos de les palmes,
el seu recorregut des de l'inici
llampant entre les ones de les dunes,
opac entre les ombres de les pedres.
¿Què guarda l'interior dels silencis
que fins i tot arribem a sentir?

(De *Rebel·lió de la sal*)

*La mitad sombría le parecía a veces
sólo un lugar de paso.*

Flavia Company

LA MITAD SOMBRÍA

A la meitat en ombra de la vida
hem guardat els records sense llegenda
aquells que contra tota voluntat
saben obrir els panys de la consciència.

Hem replegat el vent de les paraules,
els matisos del cor, la pell humida,
aquella nit en blanc —¿per què tan blanca?—,
algunes, sols algunes de les pèrdues.

A la meitat silenci de les ombres
hem acollit la set de la presència,
la decisió d'estar, la d'ocupar
encara alguns dels llocs de la memòria.

(De Rebel·lió de la sal)

GAVARRA

Has enganxat la gavarra amb la grua
i la deixes caure solta sobre l'aigua
amb la càrrega de bales de paper
destinades a Madrid, a la Casa
de la Moneda. El remolcador
eixiria a per ella amb els dos hòmens
que l'havien de conduir al port.
Un d'ells, amic teu i amic meu, m'ho conta,
pare, el dia del teu enterrament.

Avui el llevant ha trencat les amarres
i les barques se sotmeten al vent,
les ones envesteixen la gavarra
que transporta les restes de les últimes
paraules: pailebot, xarxa, babord, ...
salobre, port, rastrell, arrastre, nansa...
les veig sotsobrar damunt la coberta,
agarrar-se als caps fràgils dels records
i detindre per uns moments la força
de l'aigua contra les últimes cordes.

(D'Herències)

VINDRÉ DEMÀ

1

Vindré demà.
I serà massa tard
per a totes les coses
que avui tampoc t'he dit.

2

Vindré, mare, a les huit,
a callar tan en punt
com l'estricta jornada
de la dona que em creue
cada matí a la porta.
Callar a la butaca
que tan a prop del llit
allarga la distància
entre el teu cos i el meu.
Al corredor on torne
a ignorar per un temps
la forma en què abandones
la mirada i els braços.
Puntual a callar
en cada cullerada
del dinar que no acabes
triturat a la boca.

3

Vindrà, mare, demà,
la nit haurà passat
de llarg aquest silenci
de colp definitiu.

(De *Rebel·lió de la sal*)

Seguies els senyals de les muntanyes
o alguna de les ombres de la costa
que t'escriguera el rumb enmig del tot
indefinit de la mar, tantes milles
en el teu inventari, i tan estranya
sempre, desconeguda, incalculable.
Els angles veritables de la proa
indicaven el quadre imaginari,
estels del banc insospitat de peixos
allí just on les aigües s'enfosquien.

D'on vas aprendre, pare, a desxifrar
eixa llengua de signes que llegies
des dels golfs protegits fins a les platges
obertes, exposades, indefenses,
allí just on els graus del teu compàs
els dibuixava una forma d'entendre
núvols, vent, cels..., la lectura callada
dels xicotets indicis de les roques,
els pams secrets de la profunditat.

(De València Nord)

Em nogue al teu cordó i et nogue al ventre
on no et ressentes de la llum, el dia
és encara molt clar i espera fora
fins que pugues mirar sense encegar-te.

He fet d'aigua un bolquer, bolcada d'aigua,
vestit sense costures on et cove
l'aigua nova que prenga del teu cos
la nuesa futura de les aigües,
el migdia on s'afirmen continents,
es desglacen els cims, s'albiren costes.

Em nogue al teu cordó i et nogue al ventre,
trenque per tu els seus marges i t'acoste,
el temps que t'és obert espera fora
fins que pugues anar amb ell descalça.

(De València Nord)

Prop de les paraules reprén el cos
la confiança, sent, s'arrima amb elles,
s'obri al carrer obert i s'assegura
del fred bastit entre els cantons de l'aire,
de la certesa abandonada als ulls,
de campanes injustes que a deshora
han trencat, han sotmés, han adormit.
S'acosta a elles amb pols de present,
espera amb veu baixeta, torna amb elles
als noms que entre les mans ens han rodat
des d'un costat a l'altre de les coses,
diu orígens que el saben i l'inscriuen
a la vida que es demana al seu càrrec.

(De València Nord)

No ens girem cap als llampecs dels suburbis
per tots aquells carrers on el migdia
fa molt més gran encara la misèria,
més sords, més desatesos els silencis,
la veritat no és bella ni ha de ser-ho.

Humana, balbucejia entre paraules,
lletreja pèrdues, gasta el sentit,
s'enrola als mots gastats i els repeteix
humanament insatisfeta, insomne,
ens parla de fe, trenca la promesa,
presagia bondat i ens torna a la veu.

(De *València Nord*)

*No plores per mi, mare,
plora amb mi*
i amb la set que em condemna,
amb aquesta set d'aigua
insalvable, absoluta.

Ni aquest plec impecable del llençol
que ens bolca junts,
ni l'olor incontinguda d'asèpsia
que fa difícil l'aire i el reté,
ni la imatge definida a l'ecògraf.

Entre el tu i el no-res, els dos extrems
de la cànula porten l'infinit. *No plores per mi, mare,
plora amb mi*
i amb la set que em condemna,
amb aquesta set d'aigua
insalvable, absoluta.

(De *València Nord*)

Dins
el temps calculat,
rígid, perfecte,
que assistiria la respiració
regular, mesurada
amb l'exactitud del metrònom
com l'únic Déu aleshores
que se'n feia càrrec
i proveïa
del més lleuger
i artificial alé,
la més regular
elevació del tòrax,
mecànica,
aliena,
registrada. Fora,
un dia previsible
s'ajustava
a la sabata dels altres;
les nostres,
dins,
repetien
des d'un extrem a l'altre
el mateix corredor.

(De València Nord)

Biobibliografia

Teresa Pascual naix al Grau de Gandia l'any 1952. Poeta i traductora.

Estudia Filosofia a la Universitat de València i és professora d'ensenyament secundari a Gandia. Es dona a conèixer amb el seu primer poemari, *Flexo*, guardonat amb el premi Senyoriu d'Ausiàs March 1987, que es publica el 1988 en Gregal Llibres, València; aquest mateix any guanya el premi Vicent Andrés Estellés amb *Les hores* (Poesia 3i4. València: Edicions 3i4). Més tard escriu *Arena* (València: Edicions Alfons el Magnànim, 1992), *Curriculum vitae* (Barcelona: Jardins de Samarcanda, 1996) i amb *El temps en ordre* (Barcelona: Proa,, 2002) obté el premi Crítica Serra d'Or de poesia 2003.

El poemari *Rebel·lió de la sal* (Lleida: Pagès Editors, 2008) ha obtingut el Premi de la Crítica Catalana de poesia 2009 i el Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians "Manel Garcia Grau".

El poemari *Herències* (València: Perifèric Edicions), escrit conjuntament amb la poeta Àngels Gregori, ha estat guardonat amb el IV premi de poesia Manel Garcia Grau.

València Nord (València: Edicions del Buc, 2014) és el darrer poemari que ha publicat.

Destaca la traducció de l'alemany, amb Karin Shepers, de *Poesia completa*, d'Ingeborg Bachmann (1995).

Els poemaris *El temps en ordre* i *Rebel·lió de la sal* han estat traduïts a l'alemany (Stuttgart, 2011).

Està antologada, entre d'altres, en els reculls *Camp de mines. Poesia catalana del País Valencià, 1980-1990* (València, 1991), *Trenta poetes catalanes del segle XX* (Barcelona, 1999), *The other poetry of Barcelona* (Oakland, Califòrnia, 2004), *Iberia polyglotta* (Titz, Alemanya, 2006), *48 Poètes catalans pour le XXIe siècle* (Quebec 2005), *Light off water* (Edimburg, 2007), *Parlano le donne. Poetesse catalane del XXI secolo* (Nàpols, 2008) i *Trenta quattro poeti catalani per il XXI secolo* (Rimini, 2014).

Aquesta selecció de poemes
de Teresa Pascual
es publica el 2 de novembre de 2015
amb motiu del recital de la poeta
dins el cicle Dilluns de poesia
a l'Arts Santa Mònica, Barcelona.

**Dilluns de poesia
a l'Arts Santa Mònica
2015**

**Totes les sessions tindran lloc
al claustre de l'Arts Santa Mònica
els dilluns a les 19 h.**

Arts Santa Mònica

Centre de la creativitat

La Rambla 7 08002 Barcelona

T 935 671 110

www.artssantamonica.cat

Entrada lliure

Mitjans col·laboradors:

ara.cat

NÚVOL

Col·laboren:

PEN
català

AELC
ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS
EN LLENGUA CATALANA

Organitzen:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Cafè Central
(poesia des de 1989)

SANTAMÒNICA